

www.ketab.ir

مسئولیت رسانه در انتشار پدیده مجرمانه

دکتر حمیدرضا محمدی

انتشارات شهر قصه • تلفن: ۸۸۰۲۱۰۶۵

مسئولیت رسانه در انتشار پدیده مجرمانه

نویسنده: حمیدرضا محمدی

آماده‌سازی و اجرا: آتلیه پاراگراف

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۲۷-۴۰-۰

چاپ اول: ۱۴۰۰ تعداد: ۱۰۰ نسخه

www.shahreghesseh.com

info@shahreghesseh.com

سرشناسه: محمدی، حمیدرضا، ۱۳۵۸-

عنوان و نام پدیدآور: مسئولیت رسانه در انتشار پدیده مجرمانه/ حمیدرضا محمدی.

مشخصات نشر: تهران: شهر قصه، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲۰۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۲۷-۴۰-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۱۶] - ۲۲۴.

موضوع: رسانه‌های گروهی -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع: Iran -- Law and legislation -- Mass media

موضوع: جرم و جنایت در رسانه‌های گروهی

موضوع: Crime in mass media

موضوع: جرم و جنایت -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی

موضوع: Crime -- Iran -- Social aspects

موضوع: مسوولیت جزایی -- ایران

موضوع: Criminal liability -- Iran

موضوع: مسوولیت جزایی (فقه) -- ایران

موضوع: Criminal liability (Islamic law) -- Iran

رده‌بندی کنگره: KM۴۲۴۸۲

رده‌بندی دیویی: ۳۴۳/۵۵۰۹۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۲۳۶۵۱۸

تمام حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۹ پیش‌گفتار
۱۱ مقدمه
۱۵ فصل اول: مبانی مسئولیت رسانه
۱۵ تعریف مسئولیت
۱۶ مسئولیت کیفری
۱۸ مسئولیت مدنی
۲۱ مبانی مسئولیت رسانه‌ها
۲۲ نظریه اقتدارگرایی
۲۲ نظریه آزادی خواهانه
۲۲ نظریه کمونیستی
۲۳ نظریه مسئولیت اجتماعی
۲۴ نقد نظریات هنجاری
۲۵ ۱. منظر جهان‌بینی
۲۵ ۲. مبنای ارتباطات و وضع هنجارها
۲۶ ۳. مبنای سیاست‌گذاری
۲۶ ۴. عرفی شدن هنجارها
۲۶ چارچوب نظریه هنجاری رسانه دینی
۳۰ مبانی حقوقی آزادی رسانه‌ها
۳۰ ۱. دسترسی آزادانه به اطلاعات
۳۱ ۲. جریان آزاد اطلاعات
۳۲ ۳. انتشار آزادانه اطلاعات
۳۲ ۴. آزادی دریافت اطلاعات
۳۳ فصل دوم: مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی انتشار هویت متهم، مجرم و بزهدیده از رسانه
۳۳ مبانی فقهی مسئولیت مدنی انتشار هویت متهم، مجرم و بزهدیده از رسانه

۳۳	۱. قاعده اتلاف و تسبیب
۳۸	۲. قاعده لاضرر
۳۸	قاعده لاضرر و "لزوم جبران خسارت"
۳۹	الف. نهی از ضرر
۳۹	ب. نفی ضرر غیر متدارک
۴۰	ج. نفی حکم ضرری
۴۱	د. نفی حکم ضرری از طریق نفی موضوع
۴۲	قاعده لاضرر و اثبات حکم
۴۴	نظر طرفداران اثبات حکم به وسیله قاعده لاضرر
۴۴	۱. نظر مرحوم میرعبدالفتاح مراغی
۴۵	۲. نظر مرحوم شیخ انصاری
۴۶	قاعده لاضرر و مسئولیت رسانه‌ها
۴۷	۳. قاعده غرور
۴۹	مبنای حقوقی مسئولیت مدنی انتشار هویت متهم، مجرم و بزه‌دیده از رسانه
۴۹	۱. نظریه تقصیر
۴۹	مفاد نظریه تقصیر
۵۲	نارسایی‌های نظریه تقصیر و تعدیل آن
۵۲	الف. استفاده از مسئولیت‌های قراردادی
۵۳	ب. استفاده از اماره تقصیر
۵۳	ج. دگرگونی مفهوم تقصیر
۵۴	مفهوم تقصیر در حوزه رسانه
۵۷	فرض تقصیر در حوزه رسانه‌ها
۵۹	۲. نظریه خطر
۵۹	مفاد نظریه خطر
۶۰	ایرادات وارد بر نظریه خطر
۶۰	الف. دشواری اثبات رابطه سببیت
۶۰	ب. ناعادلانه بودن مبنای مسئولیت بدون تقصیر
۶۱	۳. نظریات جدید مسئولیت مدنی رسانه‌های همگانی
۶۱	نظریات مختلط
۶۲	الف. تقصیر عرفی یا کار نامتعارف
۶۳	ب. خطر در برابر انتفاع
۶۴	ج. نظریه خطر ایجاد شده
۶۴	د. نظریه تضمین حق
۶۵	ه. نظریه رفاه و خیر
۶۷	بررسی مسئولیت مدنی بازنمایی هویت متهم، مجرم و بزه‌دیده از رسانه

۶۸	۱. وجود ضرر
۶۹	مفهوم ضرر
۷۰	انواع ضرر
۷۱	الف. ضرر مادی
۷۱	ضررهای از بین برنده اموال (کلی یا جزئی)
۷۵	عدم النفع
۷۷	ب. ضرر معنوی
۷۷	مفهوم ضرر معنوی
۸۰	شیوه جبران ضرر معنوی
۸۲	۲. تقصیر یا ارتکاب فعل زیانبار
۸۳	۳. رابطه سببیت
۸۴	جایگاه مسئولیت مدنی رسانه‌ها در حقوق ایران
۸۹	فصل سوم: مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت کیفری انتشار هويت متهم، مجرم و بزه‌دیده از رسانه
۸۹	۱. احترام به حریم خصوصی
۹۰	گستره حریم خصوصی از نظر فقه امامیه
۹۰	الف. مصون‌سازی قلمرو اندیشه و عقیده در برابر تنقیح
۹۳	ب. ممنوعیت تعرض به جسم و جان و اموال
۹۵	ج. احترام به منزل
۹۷	د. مصونیت مطلق ناموس از نگاه تا تعرض
۹۹	ه. عدم تسامح در تعرض به حیثیت و آبروی افراد
۱۰۲	مولفدهای فقهی حریم خصوصی در انتشار هويت اصحاب دعوا از رسانه
۱۰۳	الف. حق بر مصونیت از تجسس
۱۰۷	ب. حق بر کنترل و مدیریت اطلاعات راجع به خود و دیگران
۱۰۸	التزام به رازداری
۱۱۱	التزام به عدم اشاعه فحشاء
۱۱۴	اقتضاسنجی اصولی در ورود به حریم خصوصی
۱۱۵	الف. بررسی جریان اصل عدم ولایت
۱۱۶	ب. بررسی جریان اصله الاحتیاط
۱۱۸	مبانی جواز نقض حریم خصوصی در انتشار هويت متهم و مجرم از رسانه
۱۱۹	الف. حفظ نظم عمومی
۱۲۴	ب. حمایت از مصالح عمومی
۱۲۹	۲. اصل برائت
۱۳۰	جایگاه اصل برائت در تعالیم دینی
۱۳۱	کارکرد اصل برائت در عرصه قضا و اطلاع‌رسانی

۱۳۲	۳. قاعده وزر
۱۳۳	۴. اصل قانونی بودن جرایم و مجازات
۱۳۴	۵. تصریح به سلطه بر نفس
۱۳۶	۶. نفی ظلم و رفتارهای ایدایی
۱۳۸	۷. مصالح اجتماعی
۱۴۰	ارکان مسئولیت کیفری رسانه
۱۴۰	۱. عنصر قانونی
۱۴۲	۲. عنصر مادی
۱۴۳	۳. عنصر روانی
۱۴۳	جرم انتشار هویت متهم و بزه‌دیده در دادرسی کیفری عام علنی در نظام حقوقی ایران
۱۴۴	عناصر تشکیل‌دهنده
۱۴۵	۱. عنصر قانونی
۱۴۶	۲. عنصر مادی
۱۴۷	الف. فعل مثبت مادی
۱۵۰	ب. شرایط و اوضاع و احوال
۱۵۰	ارتکاب توسط رسانه‌های گروهی
۱۵۳	خبرنگاران رسانه‌های گروهی
۱۵۵	دادرسی علنی
۱۵۷	نتیجه مجرمانه
۱۵۸	۳. عنصر روانی
۱۵۹	۴. مجازات
۱۶۰	جرم انتشار هویت متهم و بزه‌دیده در جریان دادرسی کیفری خاص علنی در نظام حقوقی ایران
۱۶۱	۱. جرم انتشار جریان دادرسی کیفری اطفال
۱۶۳	سابقه تقنینی
۱۶۵	انتشار دادرسی کیفری اطفال در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲
۱۶۸	۲. انتشار و بازنمایی دادرسی جرایم اقتصادی در نظام حقوقی ایران
۱۶۹	سابقه تقنینی تشهير مجرمین اقتصادی
۱۷۴	شرایط تشهير مجرمین اقتصادی
۱۷۴	جرایم مشمول تشهير
۱۷۵	قطعیت رأی
۱۷۷	نحوه انتشار حکم
۱۷۹	جرم انتشار هویت متهم و بزه‌دیده در جریان دادرسی کیفری غیر علنی در نظام حقوقی
۱۷۹	۱. عنصر قانونی
۱۸۰	۲. عنصر مادی
۱۸۰	فعل مثبت مادی

پیش‌گفتار

بر اساس آموزه‌های دینی، قانون‌گذار در مواد مختلفی از جمله ۴۰، ۹۶، ۳۵۳ آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ افشاء و انتشار هويت متهم، مجرم و بزه‌دیده را در مراحل مختلف رسیدگی قضایی، مگر در موارد خاصی، ممنوع کرده است. با وجود این رسانه‌ها به غیر از موارد مصرح در قانون و بدون تشریفات قانونی، به صورت مستقیم و غیرمستقیم به بازنمایی هويت اصحاب دعوی می‌پردازند. مسأله‌ای که بر اساس قانون مسئولیت‌های مدنی و کیفری را برعهده منتشرکنندگان آن ایجاد می‌کند. لذا این کتاب با بررسی و تبیین مبانی فقهی مسئولیت انتشار هويت اصحاب دعوی در رسانه؛ آثار و تبعات آن را در فقه و حقوق موضوعه بررسی کرده است.

کتاب حاضر در سه فصل تنظیم شده است. در فصل نخست، مبانی مسئولیت رسانه، مبانی حقوقی آزادی رسانه‌ها مطالعه شده است. در فصل دوم، مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی بازنمایی هويت متهم، مجرم و بزه‌دیده از رسانه مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل سوم، مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت کیفری انتشار هويت متهم، مجرم و بزه‌دیده از رسانه تبیین شده است.

در پایان، از همه استادان بزرگواری که در تدوین این اثر از مشورت با آنان بهره‌های فراوان بردم به ویژه از آقای دکتر جیرانیل امیدی، خانم دکتر طاهره سلیمی و خانم دکتر طیبه عارف‌نیا صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.